

Wikken en heroverwegen

In dit nummer van *ESB* zijn de inleidingen opgenomen van de discussiemiddag „Wikken en heroverwegen”, die op 25 september jl. door het Instituut voor Onderzoek van Overheidsuitgaven is gehouden naar aanleiding van het verschijnen van de *Miljoenennota 1982*. Niet gehinderd door de status van de *Miljoenennota 1982*, die is opgesteld door het vorige kabinet, en het nog niet voorhanden zijn van een regeringsverklaring van het nieuwe kabinet, hebben de inleiders de samenhang tussen de publieke uitgaven en de nationale economie geanalyseerd.

Ritzen wees erop dat de gewenste herstructurering van de economie zou kunnen worden gestimuleerd door meer aandacht te schenken aan de aanbodkant (arbeid en kapitaal). Nelissen wees erop dat de hoogte van het financieringstekort van de overheid de mogelijkheden ondermijnt om via herstel van particuliere investeringen tot herstel van de werkgelegenheid te komen. Meijs, ten slotte, bracht naar voren dat de besluitvormingsprocedures ten aanzien van de overheidsfinanciën belangrijke verbetering behoeven. De discussie die — onder leiding van Wolfson — hierop volgde, werd geopend met vragen omtrent de feitelijke en de gewenste omvang van het financieringstekort van de overheid.

Van den Berg vroeg of er niet een vertekening van het financieringstekort is ontstaan door omzetting van financiering van woningen via de rijksbegroting in financiering van woningen rechtstreeks op de kapitaalmarkt. Nelissen antwoordde dat op deze wijze in de loop van de jaren voor circa f. 3,5 mrd. is overgeheveld. Dit bedrag zou bij een strikte toepassing van het trendmatige begrotingsbeleid hetzij via de overheidsbegroting hebben moeten lopen, hetzij tot een vermindering van het financieringstekort van de overheid hebben moeten leiden. Dit laatste door de opgetreden vermindering van de ruimte voor de overheid op de kapitaalmarkt.

Scheerder (*Binnenlands Bestuur*) gaf aan dat met dezelfde tegenvallers als in 1981 het financieringstekort van de overheid in 1982 wel eens op 10% van het nationaal inkomen zou kunnen uitkomen. Op de daaraan gekoppelde vraag wanneer het financieringstekort nu echt onaanvaardbaar is, antwoordde Nelissen dat dit pas kan worden geconstateerd wanneer de wal het schip keert. Vooraf is een waarschuwing op zijn plaats omdat de investeringen in gevaar komen.

Pen (Rijksuniversiteit Groningen) onderschreef de analyse van Nelissen. Het opgelopen financieringstekort blokkeert een keynesiaanse politiek en vormt een bedreiging voor de verzorgingsstaat. Nelissen gaf in zijn reactie aan dat we ook nu keynesiaanse stimuleringspolitiek volgen door het uitgeven van de aardgasgelden. Verdere stimuleringsmogelijkheden ontbreken als het financieringstekort niet wordt teruggebracht. Meijs, hierbij aansluitend, verwierp de oude keynesiaanse gedachtengang

die te veel op de reële macro-economie is gericht. Hierin wordt geen aandacht besteed aan verschijnselen als de monetaire financiering en de werking van de arbeidsmarkt. Voorts stelde hij dat de verzorgingsstaat een relatief begrip is als we kijken naar ons omringende landen (bij voorbeeld West-Duitsland). Als oorzaken voor de fuik (hoge financieringstekorten) waarin we terecht zijn gekomen noemde Pen de in de loop van de jaren zeventig opgetreden betalingsbalanstekorten (als gevolg van de oliecrisis), de politiek van de VS en VK, en de looninflatie een ongelukkige samenloop van omstandigheden. Hierop stelde Nelissen dat het zou hebben geholpen als we aan het eind van de jaren zestig het inzicht in de gevolgen van de looninflatie hadden gehad en dit inzicht effect had gesorteerd. Ritzen wees erop dat de olieprijsstijging voor ons land, dat netto energie-exporteur is, geen excuus vormt. Voorts dat het probleem van de stagflatie in wezen al voor de oliecrisis aanwezig was. De industrie (dus de aanbodzijde) was toen al verouderd.

Van Praag (Rijksuniversiteit Leiden) zag in de opkomende „supply side”-stroming een eerherstel van de markt. Dient in dit kader ook niet de werking van de arbeidsmarkt, die onder meer faalt door regulering van overheidswege, te worden verbeterd? Ritzen beaamde dat, maar voegde eraan toe dat arbeidsaanbodsturing bij een te gering aantal arbeidsplaatsen anachronistisch is. Arbeidsaanbodsturing moet dan ook gepaard gaan met een werkgelegenheidsplan. Deze sturing moet vooral vorm krijgen door deregulering (o.a. door ontkoppeling van ambtenarensalarissen, weerspiegeling in beloning van vraag- en aanbodverhoudingen).

De Kok (Ministerie CRM) wreef Meijs en Nelissen een eenzijdig monetaristische benadering aan en koppelde daaraan de vraag of deze wel een allesomvattende oplossing bood. Meijs erkende dat ombuigingen slechts een deel, maar dan wel een onmisbaar deel vormen en dat er maar weinig pogingen zijn gedaan om de problemen in hun totale samenhang te beschouwen.

Nelissen was bevreesd voor korte-termijnpolitiek met korte-termijnsuccessen die ons verder wegvoert van de oplossingen op langere termijn.

Ritzen besloot met de opmerking dat op het financieel en sociaal-economische vlak toch al heel wat in beweging is gekomen (loonmatiging, heroverweging, bezuinigingen). Al wikkende en heroverwegende komen de prioriteiten geleidelijk aan anders te liggen: in 1979 heette het nog „maken we er werk van”, in 1981 gaat het om een „nieuw industrieel élan”. Belangrijk daarbij is dat het lijntje waarlangs wordt gewikt en heroverwogen niet breekt. Ritzen zei vertrouwen te hebben in de politieke moed die hiervoor nodig is.

P. R. Heij
J. I. R. Kindt